

in skušali, vse je zaničevala. Za žensko je njena modrost prevelika, za modrijana pa preslaba; govori, kar ne razumè, pripoveduje izreke, katerih ne dosega. Naj bi že bilo to, kakor hoče, da bi le v rahlo serce dečkovo ne sejala semena krivih naukov, katero o svojem času donaša tak strupen sad. — Bogoslav se je pri svoji materi prav dobro izuril; otročje pobožnosti ni poznal, veselega serca je bil ta čas, kedar je druge zasmehoval; da je najdel njih pomote, imel je prav dober nos. Svoje matere ni spoštoval in ljubil; prav dobro je pa vedil za njene napake, vedil je še celó, da se ji sosedje posmehujejo, ker hoče biti tako modra in učena; nje se ni bal, ampak le njene šibe. Prijazen ni mogel biti, ker ni bil nihče prijazen do njega in drugega ne, da ga svaré. Svoje glaven je, da ni prenašati, samopriden tako, da je nevarno in škodljivo. In tega je mati kriva. Naučila ga je, da se iz svetih reči norčuje; hotla je, da bi bil deček tak, kakor postaven mož; vse je bilo le za oči, ljubezni in zaupanja ni poznal; kedar je bila dobre volje, je počel, kar je hotel; drugače ga je pa neusmiljeno tepla. V kratkih letih ni pri njem sledu v pobožnosti, vse, kar mu učenik pripoveduje, mu je prazno čenčanje; pokoren ni nikomur in tako se je pogubil v divji razposajenosti.

Kako škodljive so take načela, pokazalo se je nad Bogoslavom. Pet let potem, ko sem hišo popustil, ker njegove matere nisem mogel prenašati, vstrelil se je 18. letni mladeneč v Praterji^a.

O jezikoslovji.

(Spisal Fr. K.)

Vse, kar je Bog vstvaril, je ali živo ali neživo. Med živimi stvarmi razločujemo stvari s pametjo in stvari brez pameti. Tem pravimo živali, stvar s pametjo pa je človek. Kaže se, da je Bog že s tem hotel večo vrednost človekovo pokazati, da ga je zadnjega med vsemi stvarmi vstvaril. V resnici ga je pa povikšal čez vso stvaritev, ko mu je podelil neumerjočo dušo, in duši je dal um in prosto voljo. Čeravno sta si um in volja v tesni zvezi, ker brez uma ali pameti skorej ni misliti, da bi odrasli človek kaj duši koristnega mógel doveršiti, — se nam vendar zdi, kakor bi bil Bog delavnost pameti od-

ločil za ta svet in dušne ali serčne dela, t. j. dela proste volje prihranil za boljši čas, za čas po smerti. Zato se tudi človekova vrednost na tem svetu tolikrat sodi le po delih uma in pameti, ne pa po duhovnih delih srcá. Um in pamet je tista pot, po kateri se tukaj na svetu nar lože k časti in slavi pride. Z umom more človek človeku, svojemu narodu in celemu svetu veliko veliko koristiti. Torej je pa tudi sveta dolžnost vsacega, um si bistriti, ker le tako bo mogel spolniti še svetejšo dolžnost, dolžnost, svoji dragi domovini koristiti. Da bi pa človek svoje misli, ktere mu um in pamet vdihata, mogel tudi razodeti, da bi tudi v resnici s svojim umom človeštvu pomagal, mu je Bog dal jezik ali govor. Govor je tista pot, po kateri si razodevamo svoje misli in občutke; govor je tista steza, po kateri se vednosti in umetnije po svetu morejo razširjati; jezik druží človeku človeka; jezik mu glási njegove čute in misli, jezik ravná vedi in umetnijam pot po širocem svetu. Brez govora si ne moremo misliti ne izobraženosti in ne omike, ne umetnij in nobene vednosti: na jezik se opira vsa človeška omika. Če vse to pomislimo in prevdarimo, če si mislimo človeka brez govora, moramo reči, da je govor naj lepša, nar dražja in naj imenitniša dota med vsemi darovi, kar jih je človek prejel iz stvarnikove roke. Le um in volja bi govor v svoji vrednosti mógla preseči. Pa tudi ta dva bi za človeka nič vredna ne bila brez govora. Ker malo bi pomagalo človeku, ko bi imel še tako bister um, še tako dobro voljo, s ktero bi važne prevažne reči zverševal, če bi jih pa naznaniti ne mogel. Pri vsem tem se pa tudi brez govora bister um ne more misliti, kar nam mutasti ali nemi kažejo. Ko bi pa človeku nič ne koristilo, ko bi še tako bister um imel, govora pa ne, bi bil pa tudi živalim enak, ko bi govor imel, pameti pa ne. Ker tudi živali, ki nimajo pameti, se na videz in po mislih prostega ljudstva razumejo. — Ker se na jezik vsa človeška omika opira, ni upati národove omike brez jezikove olike, ker ravno jezik nam pové, v kateri vedi in znanosti kak narod druge prekosi, in v kateri vedi in umetnji je zaostal; kolikor bolj je pa narod omikan, toliko bolj znane so mu vede in umetnije, in toliko bolj olikan ima svoj jezik, ker ravno jezik more povedati misli in znajdbe narodove, in ravno zato se mora tudi ravnati po omiki naroda. Narodni jezik je tedaj naj zvestejše zercalo narodovega duha in narodove omike. Kdor tedaj omiko kacega na-

roda izvediti hoče, naj le njegov jezik pretehtuje, in po olikanosti taistega naj sodi narodovo omiko. — Če je sveta dolžnost, um si bistriti, je še svetejša dolžnost domovini koristiti. To pa vsak naj lože stori, če materni jezik lika, ker tako tudi k omiki svojega naroda pripomore. Sicer le narod sam more svoj jezik likati, če se mu odpirajo vrata k znanostim in vedam, katerih do zdaj še ni poznal; vendar vsak k oliku maternega jezika pripomoči utegne, če si prizadeva z izvrstnimi spisi razne misli in izraze narodu vdihniti, če zbuja veselja do znanosti in ved, ktere ga omikati morejo. Tega vendar ne morejo doseči slovnice in slovarji, ker take dela posebno nam kažejo, kako je jezik že olikan in izobražen. Od vsacega olikanega jezika tirjamo te tri reči: da ima za vse misli in občutke, ktere v človeškem umu in sercu vstajajo, besede in izraze, s kterimi dá popolnoma povedati se misel človeškega serca; da imajo tisti izrazi dobro omejene pomene, da v vsakem, ki jih sliši, ravno tiste misli zbudé, da si vsaki kaj posebnega misli in lahko od vsacega drugega pomena razloči; da ima jezik moč vsako misel in vsaki občutek na znanje dati v olikani vezi, ktera dobro dé očem in ušesom. — Da se jeziku veliko besedi in izrazov pridobi, je treba dveh reči: da se vse narečja ali dialekti dobro pretresejo, in da se izrazi tudi iz tujih jezikov vzamejo. Tedaj nam tudi tukaj mora najpred narod pomagati. V narodu še spé izrazi, pri njem bi še našli veliko važnega. Tudi je zelo koristno si izrazov poiskati iz narečij, ktere v raznih krajih in deželah govore, ali z izrazi, ktere so naši predniki rabili, sedanji jezik pobogatiti. Da si pa izrazov tudi pri tujih jezikih poiskati smemo in časi tudi moramo, to lahko vsak razumé. Omika nikoli ni bila enaka po vsi zemlji; zmirom so eni narodi druge v omiki prekosili, ker naravna postava je, da vsaka naravna reč ostaja, visočino doseže in v brezno pogubljenosti pade. Kakor pa omika ni bila enaka na vsi zemlji, tako tudi jeziki niso bili enako olikani, ker jezik se ravná po omiki, on je zercalo narodove omike. Naravna postava je torej, da se časi neolikani jeziki tudi po olikanih ravnati morajo. Bilo je in je še zdaj tako. Rimljani so gerške izraze jemali, ko je bil njih jezik še malo olikan, in so jih obderžali, ko je Rimljan gospodoval skoraj po vsem takrat znanem svetu. In zdaj jemljejo Francozi, Angleži, Nemci, naj bolj izobraženi narodi, izraze iz latinskega in eden od drugega, tako da bi človek kmalo

vse tri jezike znati moral, ako bi hotel nemško dobro razumeti. — Dalje pa mora jezik tudi imeti take izraze, ki imajo omejene pomene. Če v kakem jeziku izrazi nimajo omejenih pomenov, si ne moremo misliti, da bi kdo znal razumljivo pisati ali govoriti. Kdor govori ali piše, hoče, da bi pri čitateljih in poslušavcih ravno tiste misli zbudil, ktere sam ima; kako je pa to mogoče, če si pri kaki besedi vsaki čitatelj ali bravec kaj drugega misli. Tudi zgovoren ne more biti človek v takem jeziku, ker v zgovernosti je treba veliko izrazov, kteri imajo dobro omejene pomene, s kterimi lahko misel razodene, ktero tudi pri braveih in poslušavcih zbudi. V vsakem jeziku imajo tisti izrazi naj bolj omejene pomene, kteri kaj telesnega ali kaj vidivnega pomenijo. Pri takih izrazih ima tudi vsaki ravno tisto misel, in se ne loči od drugega. Vse drugači je pa pri izrazih, ki kaj duševnega pomenijo. Pri takih izrazih se lahko zgodi, da ima vsaki čitatelj ali poslušavec drugo misel. To pa ravno zato, ker se pri takih besedah in izrazih ne more vidivno pokazati, kar pomenijo. Tu nam pa le izverstni spisi pomagati zamorejo. Le ti bodo mogli počasi od kakega izraza pri vsakem bravcu ravno tisto misel zbuditi. — Kteri jezik bo pa vsaki naj raji likal, kteremu naj pridniše rušo ruval? Na to vprašanje odgovorimo z drugim vprašanjem: Zakaj tiček pod nebom le tisto žvergoli, ktero je od svoje matere slišal, če-ravno ni sam pod nebom?!

Pomenki

o slovenskem pisanji.

XV.

K. Iz prvega razreda sem povzel le to, kar je neogibno potrebno, o čerkah v 1. in o náglasu v 2., o samostalniku pa v 3. poglavji.

D. Med samoglasniki na prvi strani se pogreša *r*, in polglasni *e* je našel kakor v drugih slovnica^h svoje mesto tudi v pričujočem delu, čemur se moramo res čuditi, pravi Glasnik, ako pomislimo, kako neusmiljeno se je pri drugi priložnosti po njem udrihalo! — Ta ti tudi pové, da to, kar pišeš o izreki sedanjih namestovavcev starih nosnikov, za ves slovenski govor veljati ne more. Samoglasniki *a*, *i*, *u* se glasijo kakor v dru-